

DOI 10.37491/UNZ.106.2
УДК 341.6:341.231.1:341.4

Вікторія ДЗЮБА¹

МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

*Здійснено теоретичне та практичне осмислення міжнародного гуманітарного права як частини міжнародного публічного права. Проведено кореляцію міжнародного гуманітарного права із суміжними галузями міжнародного права, такими як: міжнародне кримінальне право та міжнародне право захисту прав людини. Згадуються основні принципи міжнародного гуманітарного права в контексті розбору підходів до його розуміння на сучасному етапі правового розвитку як *jus in bello* із зверненням до попередніх визначень. Проаналізовано визначення міжнародного гуманітарного права в контексті аналізу балансу між двома його основними принципами — воєнною необхідністю та гуманністю. Проведено розмежування міжнародного гуманітарного права із міжнародним правом захисту прав людини. Досліджено наукові підходи до розуміння взаємозв'язку та взаємовпливу міжнародного гуманітарного права та міжнародного права захисту прав людини за принципом компліментарності та спорідненості. Відтак виявлено відмінності між міжнародним гуманітарним правом та міжнародним захистом прав людини. Проаналізовано приклади практичного розмежування вказаних галузей міжнародного публічного права на сучасному етапі за принципом *lex specialis*. З'ясовано майбутні тенденції подальшого взаємного розвитку міжнародного гуманітарного права та міжнародного права захисту прав людини. Досліджено вплив міжнародного кри-*

¹ аспірантка, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, dziuba_v@univer.km.ua, <https://orcid.org/0009-0008-2230-6648>.

мінального права на міжнародне гуманітарне право. Встановлено, що галузь міжнародного кримінального права доповнює галузь міжнародного гуманітарного права у випадку необхідності практичного застосування норм міжнародного кримінального права при призначенні покарання за діяння, що підпадають під дію заборонних норм міжнародного гуманітарного права. Систематизовано підходи до інтегрованості елементів системи міжнародного публічного права.

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право, міжнародне кримінальне право, міжнародне право захисту прав людини, основоположні права та свободи людини і громадянина, збройний конфлікт, воєнний злочин.

Постановка проблеми. Основою будь-якого нормативно-правового регулювання в межах певної правової галузі є принцип правової визначеності. Як невід'ємна складова принципу верховенства права, належна реалізація принципу правової визначеності забезпечує чіткість, стабільність, передбачуваність та обґрунтованість правозастосування в межах певних суспільних відносин, що складаються у визначеній ситуації.

Прецедентна практика Європейського суду з прав людини, що є релевантною в рамках національного правозастосування, та практика українського Верховного Суду послідовно підтримує та обґрунтовує необхідність таких загальноправових категорій, як: «якість та передбачуваність закону», «законні очікування», «стабільність та остаточність законодавчих положень». Саме вказані поняття є невід'ємною частиною правової системи держави, яка позиціонує себе демократичною та такою, що гарантує забезпечення належної реалізації основоположних прав та свобод людини.

Міжнародне гуманітарне право як частина міжнародного публічного права перебуває у тісному взаємозв'язку із суміжними галузями права, серед яких — міжнародне кримінальне право та міжнародне право захисту прав людини.

Відтак задля забезпечення правової визначеності в рамках правового регулювання нормами міжнародного гуманітарного права необхідним стає з'ясування місця цієї галузі права в системі міжнародного публічного права та виокремлення тих сфер міжнародно-правових відносин, які підпадають під дію норм міжнародного гуманітарного права.

Стан дослідження проблеми. З'ясування місця міжнародного гуманітарного права проведено в низці наукових праць зарубіжних авторів, зокрема: А. Александера, К. Белл, Б. Боврінга, К. Дроге, Р. Провоста, К. Томуцата, К. Фортін та інших. Деякі аспекти досліджуваної сфери в українській правовій доктрині висвітлено у працях таких українських науковців, як: М. Гнатовський, В. Лисик, С. Щербак, І. Гловюк, М. Хавронюк, В. Ренецький, О. Трагнюк тощо.

Метою дослідження є з'ясування місця міжнародного гуманітарного права в системі права як частини міжнародного публічного права та проведення кореляції міжнародного гуманітарного права із суміжними галузями міжнародного права, такими як: міжнародне кримінальне право та міжнародне право захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу. У загальному науковому вжитку міжнародне гуманітарне право як *jus in bello*, тобто право збройних конфліктів, стало частиною міжнародного публічного права у кінці 1960-х років.

У 1971 році Міжнародним комітетом Червоного Хреста було проведено конференцію урядових експертів, темою якої стало питання підтвердження та розвитку міжнародного гуманітарного права, що застосовується в збройних конфліктах. Міжнародне гуманітарне право під час роботи конференції було визначено, як правила ведення збройних конфліктів, які мають явно гуманітарний характер, а саме такі, що захищають права людини та її майнові інтереси під час проведення воєнних дій [1].

Відтак визначення міжнародного гуманітарного права та його подальше дослідження надало можливість відмежувати його від суміжних понять.

Передусім варто зазначити, що основним завданням міжнародного гуманітарного права є забезпечення балансу між двома його основними принципами — воєнною необхідністю та гуманністю. Принцип воєнної необхідності дозволяє стороні, що бере участь у збройному конфлікті, використовувати ті міру і вид збройної сили, які не заборонені міжнародним правом і які необхідні для досягнення легітимної мети конфлікту. Водночас принцип гуманності забороняє завдання страждань, ушкоджень або руйнувань, які не є фактично необхідними для досягнення легітимних військових цілей.

Конкретні норми міжнародного гуманітарного права відображають цей баланс. Так, міжнародне гуманітарне право захищає людський та матеріальний ресурс, обмежуючи методи і засоби ведення війни.

Тому міжнародне гуманітарне право є неполітизованим, нейтральним збірником правових норм, який не розглядає легітимність причин, через які розпочався збройний конфлікт. Навпаки, вказана галузь права застосовна до всіх сторін конфлікту, незалежно від причин, що призвели до такого конфлікту, або політичної приналежності учасників [2].

Описаний момент стає критичним при відмежуванні міжнародного гуманітарного права як *jus in bello* від його історичного попередника *jus ad bellum*, тобто права на війну в контексті виправдування та обґрунтування її причин, що було поширеним у ранні періоди розвитку міжнародного гуманітарного права, в часи так званої «справедливої війни» [3].

Водночас *jus ad bellum* з розвитком міжнародного правового співробітництва в намаганні врегулювати збройні конфлікти та запобігти їм стало передумовою формування *jus contra bellum* — право запобігання війні, основним призначенням якого є намагання обмежити використання сили між державами. Такий принцип, зокрема, закріплено у п. 1 ч. 1 ст. 2 Статуту ООН, згідно з яким держави повинні утримуватися від загрози чи

застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави [4].

Із вказаного принципу є винятки, які допомагають зрозуміти різницю між *jus in bello* та *jus ad bellum* (*jus contra bellum*) в контексті правозастосування. Так, винятки з цього загального заборонного припису дозволяються в випадках індивідуальної та колективної самооборони, чи, до прикладу, для забезпечення права народів на самовизначення (війни національного визволення).

Зокрема, ст. 51 Статуту ООН закріплено, що «положення цього Статуту не повинні порушувати невід'ємне право на індивідуальну чи колективну самооборону, якщо збройний напад здійснено проти члена Організації Об'єднаних Націй до того часу, поки Рада Безпеки не здійснить заходів, необхідних для підтримання міжнародного миру та безпеки» [4].

Водночас, проводячи розмежування між *jus in bello* та *jus ad bellum*, в Преамбулі Першого протоколу до Женевської конвенції від 1977 року вказано, що «ніщо в цьому Протоколі або в Женевських Конвенціях від 12 серпня 1949 р. не може бути витлумачене як легітимізація або уповноваження будь-якого акту агресії чи іншого використання сили, що суперечить Статуту Організації Об'єднаних Націй. Положення Женевських Конвенцій від 12 серпня 1949 р. та цього Протоколу повинні бути повністю застосовні в усіх обставинах до всіх осіб, які перебувають під захистом цих інструментів, без будь-якого негативного виокремлення, заснованого на характері чи походженні збройного конфлікту або на причинах, що їх приписують сторонам конфлікту» [5].

Указане дозволяє прийти до висновку, що приписи міжнародного гуманітарного права як *jus in bello* діють завжди у випадку самого факту існування збройного конфлікту, незважаючи на його причини та його можливе кваліфікування як протизаконного нормами *jus ad bellum* чи *jus contra bellum*.

Відтак положення міжнародного гуманітарного права повинні виконуватись незалежно від будь-яких аргументів на користь *jus ad bellum* і повинні бути повністю відокремлені від *jus ad bellum*. З цих міркувань неправомірним є виправдування тієї сторони, яка веде «справедливу» війну та наділення її більшими правами відповідно до міжнародного гуманітарного права, ніж ту, яка веде несправедливу війну [3].

У цьому зв'язку, після подій Другої світової війни створенням ООН, укладенням Загальної декларації прав людини та Міжнародного пакту про громадянські та політичні права паралельно з розвитком міжнародного гуманітарного права та появою нових підходів до його розуміння як *jus in bello* розпочала своє формування дотична галузь міжнародного права — міжнародне право захисту прав людини.

Зазначимо, що міжнародне право захисту прав людини як частина конституційного права залишалось лише внутрішньою справою між державою та її громадянами до закінчення Другої світової війни. І тільки із завершенням Другої світової війни та ухваленням Загальної декларації прав людини в 1948 році право захисту права людини стало частиною міжнародного права.

Так, після подій Другої світової війни необхідність захисту цивільних осіб положеннями Четвертої Женевської Конвенції зумовило доповнення положень гуманітарного права новою сферою правового регулювання, яка наблизила його до концепції права захисту прав людини. Вказаному сприяло і революційне на той час кодифікування загальної статті 3 Женевських Конвенцій для ситуацій з неміжнародними збройними конфліктами, які мають місце на території однієї держави. Подібні нововведення сприяли взаємопроникненню норм міжнародного гуманітарного права із правом захисту прав людини, оскільки саме ця нова галузь міжнародного права стосувалася забезпечення захисту прав та інтересів громадян окремої держави [6].

Відтак побутує думка, що право захисту прав людини частково сформувалось із положень саме гуманітарного права, зокрема з досвіду подій Другої світової війни та наслідкових Нюрнберзьких процесів. Обвинувачені на цих процесах були звинувачені не тільки в злочинах проти миру та воєнних злочинах, але й у «злочинах проти людяності», тобто у злочинах, вчинених проти конкретних осіб, зокрема і громадян окремої країни.

Водночас Загальна декларація прав людини, що була розроблена після Нюрнберзьких процесів, мала певний вплив на розвиток гуманітарного права через підготовку та прийняття Женевських конвенцій 1949 року. Вплив Загальної декларації на текст Женевських конвенцій можна прослідкувати, зокрема, в положеннях, що забороняють дискримінацію, а також що стосуються тортур, жорстокого та принижувального поводження або покарання, арешту або затримання без достатніх підстав, а також справедливого судового процесу [7].

Досліджуючи взаємовплив згаданих галузей права зарубіжними науковцями, сформовано три підходи до розуміння зв'язку міжнародного гуманітарного права та міжнародного права захисту прав людини в контексті їхнього впливу на суспільні відносини та послідовного правозастосування.

Перша група дослідників вважає, що ці галузі права не можуть та не повинні перетинатися, оскільки відсутність чіткого розмежування правових норм у кожній із цих галузей зумовить втрату їхньої об'єктивності та, як наслідок, зниження ефективності у виконанні їхньої основної мети — захисту прав людини [8].

Друга група дослідників переконані, що широкий взаємозв'язок між міжнародним гуманітарним правом та правом захисту прав людини не можливо заперечувати. При цьому подібний зв'язок можна вважати сприятливим, оскільки він дозволяє збагачувати кожен із згаданих галузей та забезпечує вдосконалення правозастосування в межах кожної з них для реагування на всі гуманітарні запити [9].

Третя група дослідників радикально передбачає, що розвиток положень міжнародного гуманітарного права та права захисту прав людини наразі вже відбувається у спільному напрямку із переважанням спільних рис, аніж відмінних. Відтак це лише питання часу, коли доцільно буде вести мову про поєднання указаних галузей у парадигму, що стане новим етапом розвитку гуманітарних положень аж до регламентації *jus post bellum*, тобто права після війни [10]. Водночас варто зазначити, що вести мову про взаємопоєднання указаних галузей права доволі передчасно.

Авторка дослідження вважає за доцільне звернути увагу на позицію професора міжнародного права Р. Провоста, висловлену ним у ґрунтовно проведеному вивченню питань взаємointegraції міжнародного гуманітарного права та міжнародного права захисту прав людини, де останній справедливо наголошує на принциповій відмінності правового регулювання в межах кожної із цих правових концепцій.

Науковець вказує, що відмінності між міжнародним гуманітарним правом та міжнародним захистом прав людини залишаються особливо помітними при виокремленні відносин, що ті регулюють. Так, класичне розуміння захисту прав людини та гуманітарного права полягає в тому, що кожна із галузей застосовується в різних ситуаціях і до різних відносин. Перша регулює відносини між державами та індивідами, які перебувають під її юрисдикцією у всіх аспектах звичайного життя, але не застосовна в періоди надзвичайних ситуацій, що загрожують життю, незалежності або безпеці нації чи держави. Інша тим часом історично регулює воєнні відносини між воюючими державами та відносини держав із захищеними особами, до яких належать особи ворогуючої сторони та нейтральними особами — жертвами воєнних дій [7].

Наслідуючи досвід зарубіжних вчених, подібної позиції дотримуються і деякі українські науковці, вказуючи, що права людини регулюють відносини між державами та фізичними особами в контексті звичайного життя, тоді як гуманітарне право регулює дії воюючих держав і тих учасників, з якими вони вступають у відносини [11].

Паралельне застосування норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права захисту прав людини підтримує авторський колектив посібника з міжнародного гуманітарного права Української гельсінської спілки з прав людини, вказуючи, що «за такої ситуації кожна з цих двох галузей застосовуються до конкретних фактів, оцінюючи їх відповідно до своїх власних вимог». Проте зауважується, що «паралельне застосування МГП та міжнародного права прав людини може також включати випадки, коли окремі категорії з однієї з цих галузей братимуться до уваги для застосування норм іншої» [12].

У цьому контексті важливим є усвідомлення юрисдикції кожної із згаданих галузей права. Так, міжнародне гуманітарне право застосовується на всіх територіях сторін конфлікту та де б не проводились воєнні дії.

Обов'язки держави за міжнародним правом захисту прав людини, з іншого боку, поширюються лише на територію конкретної держави із підпорядкуванням індивідів її юрисдикції. Екстратериторіальне застосування цієї галузі можливе, лише коли особа перебуває під владою і контролем агентів відповідної держави, наприклад, коли збройні сили держави затримують осіб поза територією держави її громадянської чи іншої приналежності, чи коли держава має «ефективний контроль» над територією поза її кордонами, зокрема під час військової окупації [2].

Модельною справою під час висвітлення цього питання можна вважати справу *Ілашку проти Молдови та Росії*, рішенням у якій 08 липня

2004 р. Європейський суд з прав людини визнав наявність порушення позитивних зобов'язань окупаційної влади при незабезпеченні реалізації основоположних прав людини під час дії окупаційного режиму [13].

Відтак в описаному випадку мало місце нормативне регулювання саме нормами міжнародного права захисту прав людини.

Водночас принципово заперечувати взаємовплив міжнародного гуманітарного права та права захисту прав людини є недалекоглядним.

Практична юриспруденція завжди вимагає більш динамічного підходу до вирішення будь-якого питання. У цьому контексті доцільно все ж погодитися з думкою, що міжнародне право захисту прав людини та міжнародне гуманітарне право не є взаємовиключними, а доповнюють одне одного і за принципом компліментарності взаємно зміцнюють.

Підтримуючи подібну позицію, український вчений О. О. Салієнко зазначає у проведеному дослідженні на дотичну тематику, що окремі права, передбачені міжнародним гуманітарним правом, посилюють деякі права людини або внаслідок того, що вони відповідають правам людини, дія яких може бути призупинена в разі надзвичайного стану, або внаслідок того, що норми міжнародного гуманітарного права йдуть далі в плані захисту особи, ніж відповідні права людини [14].

Відтак міжнародне право захисту прав людини та міжнародне гуманітарне право не суперечать одне одному, а, будучи заснованими на спільних принципах та цінностях, можуть впливати та зміцнювати одне одного взаємно. У цьому сенсі компліментарність відображає метод інтерпретації, закріплений у ст. 31(3)(с) Віденської конвенції про право міжнародних договорів, положення якої дозволяють під час тлумачення норми враховувати «відповідні норми міжнародного права, що застосовуються у відносинах між сторонами» [15]. Цей принцип у певному сенсі закріплює ідею міжнародного права як узгодженої системи.

Водночас задля уникнення суперечностей при безпосередньому праворегулюванні суспільних відносин, що складаються під час збройного конфлікту, що триває, Міжнародний суд ООН послідовно наголошує на застосуванні принципу *lex specialis* міжнародного гуманітарного права щодо міжнародного права захисту прав людини, стверджуючи: «чи вважається втрата життя, спричинена використанням певної зброї у війні, довільним позбавленням життя, що суперечить ст. 6 Пакту [Міжнародного пакту про громадянські та політичні права], можна визначити лише шляхом звернення до права, що застосовується під час збройного конфлікту, а не шляхом висновків, зроблених із положень самого Пакту» [16]. Отже, в описаному випадку суд висловлюється на користь спеціальної норми, тобто норми міжнародного гуманітарного права.

Можна погодитися з тим, що хоч компліментарність може запропонувати рішення для гармонізації різних норм, вона має свої обмеження. Коли існує справжній конфлікт норм, одна з норм повинна переважати. У таких ситуаціях принцип *lex specialis* у його вузькому сенсі, тобто як засіб вирішення конфлікту норм, є більш доцільним для знаходження однозначного вирішення конфліктної ситуації [6].

У цьому контексті варто згадати думку О. Я. Трагнюк, яка, аналізуючи практичне розмежування міжнародного гуманітарного права та міжнародного права захисту прав людини вказує, що «міжнародне гуманітарне право не ставить перед собою мету адаптувати окремі права людини до умов збройного конфлікту. Попри те, що деякі права передбачені і МГП в МППЛ, ці дві галузі мають різну матеріальну сферу застосування щодо осіб». Водночас вчена не заперечує, що «окремі права, які визнаються за особою як МППЛ, так і МГП, можуть ефективно доповнювати одне одного» [17].

Окрім міжнародного права захисту прав людини, міжнародне гуманітарне право перебуває в тісному зв'язку із міжнародним кримінальним правом.

Однак, на відміну від міжнародного права захисту прав людини, яке часто доповнює міжнародне гуманітарне право за принципом спорідненості, міжнародне кримінальне право доповнює міжнародне гуманітарне право у тій частині, яка не врегульована останнім. У вказаному випадку мова йде, насамперед, про призначення покарання за ті діяння, які охоплюються заборонними нормами міжнародного гуманітарного права.

Окрім відповідальності держави в цілому, порушення норм міжнародного гуманітарного права має наслідком індивідуальну кримінальну відповідальність осіб, які вчиняють або дають накази на вчинення діянь, які є міжнародними злочинами. Тому міжнародне кримінальне право розвивалося як основний засіб для забезпечення виконання міжнародного гуманітарного права або, раніше, просто права збройних конфліктів. Міжнародні злочини — це дії, які заборонені міжнародним правом і які тягнуть за собою особисту кримінальну відповідальність особи, яка їх вчинила. Індивідуальна кримінальна відповідальність особи визначається міжнародним правом, незалежно від положень національного законодавства, хоча національне право може впроваджувати заборони, встановлені міжнародним правом. Зазвичай міжнародна кримінальна відповідальність є наслідком дій, які вважаються такими, що становлять загрозу для міжнародної спільноти в цілому. Це включає порушення приписів міжнародного гуманітарного права або серйозні порушення норм прав людини, незалежно від того, чи були вони вчинені під час збройного конфлікту, чи ні (наприклад, тортури, геноцид і злочини проти людяності). При цьому, окрім правил, що визначають матеріальне право, яке застосовується до цих злочинів, міжнародне кримінальне право також включає принципи та процедури, що регулюють досудове та судове розслідування цих злочинів [18].

Відтак для чіткішого розуміння можна прийти до висновку, що ціль міжнародного кримінального права збігається із основною метою і національного кримінального права, а саме захистити основні суспільні цінності та призначити покарання у випадку їх порушення. Тільки у випадку міжнародного кримінального права мова йде, насамперед, про ті цінності, що перебувають під захистом міжнародного права, зокрема і міжнародного гуманітарного права.

Задля реалізації вказаних цілей міжнародним співтовариством створено спеціальну судову установу — Міжнародний кримінальний суд.

Міжнародний кримінальний суд — це постійна судова установа, створена відокремлено для судового розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності за міжнародні злочини, зокрема і за скоєння воєнних злочинів.

До створення вказаної судової установи притягнення до відповідальності за воєнні злочини здійснювалось шляхом створення тимчасових квазісудових установ, до прикладу, таких як: Міжнародний військовий трибунал у Нюрнберзі чи Міжнародний трибунал щодо Руанди.

Основні принципи міжнародного гуманітарного права, застосовані під час роботи указаних трибуналів, що тлумачать положення їхніх статутів, з урахуванням розвитку цієї галузі міжнародного публічного права, а також численні положення багатосторонніх договорів, прийнятих з метою обмеження насильства, були враховані в 1998 році при прийнятті Статуту Міжнародного кримінального суду. Як наслідок, Міжнародному кримінальному суду було надано повноваження поширювати свою юрисдикцію на дії осіб, що визнавались протизаконними відповідно до його Статуту на момент вчинення, зокрема і на скоєння воєнних злочинів, перелік яких міститься у Статуті Суду [19].

Окрім того, варто зазначити, що, на відміну від міжнародних воєнних трибуналів, Міжнародний кримінальний суд не має юрисдикції над певними країнами чи регіонами, а призначений для здійснення глобальної юрисдикції.

Відтак, проаналізувавши зазначене, можна зробити висновок, що міжнародне кримінальне право та міжнародне гуманітарне право перебувають під спільним впливом у тій сфері, що визнається протизаконною саме нормами міжнародного гуманітарного права, тобто скоєння воєнних злочинів, визначає їхні основні ознаки, та що вважається воєнним злочином, а міжнародне кримінальне право встановлює процедуру реалізації призначення та виконання відповідальності за ці злочини.

Висновки. Система міжнародного публічного права характеризується високим ступенем інтегрованості окремих її елементів.

На прикладі міжнародного гуманітарного права як складової міжнародного публічного права простежується постійний взаємозв'язок і взаємовплив суміжних галузей права всередині єдиної світової правової системи. Подібна тенденція є природною та логічною, зважаючи на взаємопроникність суспільних відносин, їхній безперервний розвиток та прогресивне ускладнення не лише в національних межах, а і в міжнародних.

Водночас під час доктринального вивчення галузі міжнародного гуманітарного права та послідовного практичного застосування її нормативно-правового регулювання виникає необхідність чіткого усвідомлення впливу саме цієї галузі права на ті суспільні відносини, що складаються та які підпадають під її юрисдикцію.

Як самостійна галузь права міжнародне гуманітарне право поширює свою дію у виключних випадках, що виокремлює її в загальній системі міжнародного публічного права зокрема та від міжнародного кримінального права чи міжнародного права захисту прав людини безпосередньо.

Проте саме усвідомлення необхідного рівня відокремленості та водночас наявності сфер, що потребують доповнення нормами суміжних галузей, є критично важливим для забезпечення належного реагування на будь-які ситуації, що потребують нормативно-правового втручання норм міжнародного гуманітарного права та остаточного їх вирішення із можливістю звернення до норм суміжних галузей права.

Список використаних джерел

1. Alexander A. A Short History of International Humanitarian Law. *European Journal of International Law*. 2015. Vol. 26, No. 1. P. 109–138. <https://doi.org/10.1093/ejil/chv002> (date of access: 26.02.2025).
2. Williams S., Hartridge S. International humanitarian law: a handbook for commonwealth parliamentarians. 2nd ed. London, UK: CPA Headquarters Secretariat, 2022. 76 p. *CPA Headquarters Secretariat*. URL: <https://t.ly/EdAe> (date of access: 26.02.2025).
3. Bouvier A. A. International Humanitarian Law and the Law of Armed Conflict / ed. by S. J. Langholtz. 3rd ed. Williamsburg, USA: Peace Operations Training Institute, 2020. 42 p. *Peace Operations Training Institute*. URL: <https://t.ly/16MRB> (date of access: 26.02.2025).
4. United Nations Conference on International Organization. The Charter of the United Nations. United Nations, 26.06.1945. *The United Nations*. URL: <https://t.ly/Q-pna> (date of access: 26.02.2025).
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/7d1iM> (дата звернення: 26.02.2025).
6. Droegge C. The interplay between international humanitarian law and international human rights law in situations of armed conflict. *The Hebrew University of Jerusalem*. 2007. Vol. 40, no. 2. P. 310–355. <https://t.ly/UyyzH> (date of access: 26.02.2025).
7. Provost R. International Human Rights and Humanitarian Law. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 462 p.
8. Bowring B. Fragmentation. «Lex Specialis» and the Tensions in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights. *Journal of Conflict & Security Law*. 2009. Vol. 14. No. 3. P. 485–498. <https://doi.org/10.1093/jcsl/krp030> (date of access: 26.02.2025).
9. Orakhelashvili A. The Interaction between Human Rights and Humanitarian Law: Fragmentation, Conflict, Parallelism, or Convergence? *European Journal of International Law*. 2008. Vol. 19. No. 1. P. 161–182. <https://doi.org/10.1093/ejil/chm055> (date of access: 26.02.2025).
10. Bell C. Post-conflict Accountability and the Reshaping of Human Rights and Humanitarian Law. *International Humanitarian Law and International Human Rights Law*, Collected Courses of the Academy of European Law / Orna Ben-Naftali (ed.). Oxford, 2011. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780191001604.003.0009> (date of access: 26.02.2025).
11. Бак В. І., Медведєва М. С. Співвідношення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини. *Ірпінський юридичний часопис журнал*. 2024. Т. 15, № 2. С. 277–283.

- [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(15\)-2024-277-283](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(15)-2024-277-283) (дата звернення: 23.02.2025).
12. Міжнародне гуманітарне право. Посібник для юриста / за ред. Т. Р. Короткого. Київ–Одеса : Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2017. 145 с. URL: <https://t.ly/0P1eq> (дата звернення: 23.05.2025).
 13. Case of Pașcu and others v. Moldova and Russia (Application no. 48787/99). Judgment of European Court of Human Rights of 08.07.2004. HUDOC. URL: <https://t.ly/sdZli> (date of access: 26.02.2025).
 14. Салієнко О. О. Співвідношення прав людини та міжнародного гуманітарного права. *Альманах міжнародного права*. 2020. № 23. С. 178–185. <https://doi.org/10.32841/ILA.2020.23.21> (дата звернення: 23.05.2025).
 15. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/i9fjk> (дата звернення: 26.02.2025).
 16. Tomuschat C. Human Rights and International Humanitarian Law. *European Journal of International Law*. 2010. Vol. 21, No. 1. P. 15–23. <https://doi.org/10.1093/ejil/chq003> (date of access: 23.05.2025).
 17. Семінар на тему: «Міжнародне гуманітарне та міжнародне кримінальне право: актуальні питання застосування в умовах воєнного стану в Україні» (25.05.2022). *Центр правової підтримки осіб, постраждалих внаслідок військового вторгнення*. URL: <https://t.ly-ee9y> (дата звернення: 23.05.2025).
 18. Bruce M. International Humanitarian Law and International Criminal Justice: An Introductory Handbook. London, UK : Commonwealth Secretariat, 2014. 68 p. *Amazon S3*. URL: <https://t.ly/h9maX> (date of access: 23.05.2025).
 19. Posse H. D. T. G. The relationship between international humanitarian law and the international criminal tribunals. *International Review of Red Cross*. 2006. Vol. 88, No. 861. P. 65–86. <https://doi.org/10.1017/S1816383106000051> (date of access: 23.05.2025).

Надійшла до редакції 15.04.2025
Рекомендовано до друку 01.06.2025

Viktoriia DZIUBA

(Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law)

The Standing Of International Humanitarian Law Within The Contemporary International Legal System

*The article presents both theoretical and practical reflections on international humanitarian law as a part of public international law. The author analyses the principle of legal certainty as an integral component and foundation of any normative legal regulation within a specific legal field. A correlation is drawn between international humanitarian law and related branches of international law, such as international criminal law and international human rights law. The study discusses the fundamental principles of international humanitarian law in the context of contemporary approaches to its interpretation as *jus in bello*, with references to previous definitions. The article analyses the definition of international humanitarian law in the context of balancing its two main principles: military necessity and humanity. A distinction is made between international humanitarian law and international human rights law. The study explores scholarly approaches to understanding the interrelationship and mutual influence of international humanitarian law and international human rights law based on the principles of complementarity and affinity. Consequently, the differences between international humanitarian law and international human rights law are identified. The author analyses practical examples of differentiating these branches of public international law at the present stage based on the *lex specialis* principle. The article also identifies future trends in the continued mutual development of international humanitarian law and international human rights law. It explores the influence of international criminal law on international humanitarian law, establishing that the field of international criminal law complements international humanitarian law, especially when it comes to the practical application of international criminal law norms in punishing acts that fall under the prohibitive norms of international humanitarian law. Finally, the article systematizes approaches to the integration of elements within the system of public international law.*

Keywords: *international humanitarian law, international criminal law, international human rights law, fundamental rights and freedoms of individuals and citizens, armed conflicts war crime.*